

ЦИФРОВА НЕРІВНІСТЬ У ДОСТУПІ ДО СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: ВИКЛИКИ ДЕМОКРАТІЇ

Самсонова Софія Євгенівна

*студентка II курсу соціології факультету психології,
політології та соціології*

*Національний університет «Одеська юридична академія»
м. Одеса, Україна*

Цифровий розрив у системі середньої освіти України становить значну суспільну проблему, яка безпосередньо позначається на якості освітнього процесу та забезпеченні рівних можливостей для всіх учнів. В епоху активної цифровізації освіти доступ до сучасних технологій перетворюється з додаткової переваги на фундаментальну передумову для ефективного навчання. Цифрова доступність в освіті є ключовим чинником у забезпеченні рівних можливостей для всіх учасників освітнього процесу, незалежно від їхніх фізичних чи когнітивних можливостей. Вирішення проблем доступності є необхідним кроком для створення інклюзивного навчального середовища, яке відповідає потребам сучасного суспільства. В умовах впровадження цифрових технологій в освітній процес, забезпечення доступу до інформаційно-комунікаційних технологій еволюціонує від допоміжного інструменту до необхідної основи для забезпечення якісного освітнього процесу та повноцінної соціальної інтеграції учнів. Важливо забезпечити впровадження стандартів цифрової доступності на всіх рівнях освітнього процесу, розробити адаптовані навчальні матеріали та провести навчання для освітян з питань інклюзивності [2].

Одним із ключових позитивних аспектів цифровізації є розширення можливостей для персоналізованого навчання. Цифрові інструменти дозволяють адаптувати освітній процес до потреб різних груп учнів, враховуючи їхні здібності, рівень підготовки та соціальний контекст. Сучасні дослідження UNESCO, OECD підтверджують, що цифрові платформи підтримують індивідуалізацію навчання завдяки використанню адаптивних ресурсів, аналітики прогресу та модульних курсів, що дозволяє враховувати когнітивні межі учнів різного віку [1].

Сучасна система освіти, відповідно до європейського вектору розвитку, потребує докорінної цифрової трансформації та узгодження зі світовими тенденціями цифрового розвитку. Як зазначає Міністр освіти і науки України С. Шкарлет, сьогодення система освіти і науки, зважаючи на європейський вектор розвитку, має зазнати докорінних

цифрових змін і відповідати світовим тенденціям цифрового розвитку для успішної реалізації кожною людиною свого потенціалу. Це включає розвиток цифрової інфраструктури, розширення доступу до високошвидкісного інтернету, впровадження електронних освітніх сервісів та цифрових документів про освіту, а також формування цілісного цифрового освітнього середовища. На сьогодні дедалі більше професій потребують набуття високого рівня цифрових компетентностей і володіння новітніми технологіями (МОН, 2021) [3].

У сучасній освіті спостерігається суперечлива ситуація: з одного боку школи активно інтегрують цифрові технології, а з іншого – дедалі частіше запроваджують обмеження на використання смартфонів під час уроків. У навчальному середовищі це виглядає як спроба знайти баланс між технологічними можливостями та підтриманням дисципліни. Дослідження показують, що надмірне використання гаджетів може знижувати рівень концентрації та навчальної залученості учнів [4].

Окремого розгляду потребує інтеграція систем штучного інтелекту в освітній процес, зокрема генеративних моделей, які дедалі частіше використовуються учнями як допоміжний інструмент навчання. На основі наявних досліджень у сфері цифрової педагогіки та освітніх технологій можна припустити, що неконтрольоване або недостатньо регульоване використання таких інструментів може впливати на зміну навчальних практик здобувачів освіти. Зокрема, фіксується тенденція до зменшення часу, витраченого на самостійний пошук, аналіз та критичне опрацювання інформації, що потенційно може позначатися на розвитку аналітичного мислення та навичок аргументації.

У цьому контексті важливо враховувати, що вплив технологій не є однозначним і залежить від способу їх інтеграції в освітнє середовище. Штучний інтелект може виконувати як підтримувальну, так і заміщувальну функцію щодо навчальної діяльності. Відповідно, ключовим фактором стає педагогічне регулювання його використання та формування у здобувачів освіти навичок критичного ставлення до автоматично згенерованого контенту.

Таким чином, проблема цифрової нерівності в сучасній освіті набуває більш складного характеру та виходить за межі лише доступу до технічних засобів. Вона охоплює також рівень цифрової компетентності, здатність до критичного оцінювання інформації та уміння відповідально використовувати технологічні інструменти. У цьому сенсі нерівність може проявлятися як у дефіциті ресурсів, так і в їх надмірній, але неусвідомленій інтеграції в навчальний процес.

У ширшій соціальній перспективі це може впливати на формування освітніх результатів і, відповідно, на майбутні можливості соціальної мобільності. Учні, які володіють більш розвиненими цифровими навичками та критичним мисленням, отримують переваги не лише

в навчанні, але й у подальшій професійній реалізації. Це актуалізує питання рівного доступу не лише до технологій, а й до якісного навчання їх відповідальному використанню.

Література:

1. Алєєєєва Г. М., Братченко А. С. Цифрова нерівність, когнітивні ризики та гуманітарні стратегії модернізації базової середньої освіти. С. 7. URL: <https://pedagogical-academy.com/index.php/journal/article/download/1462/1329/2289>. (дата звернення: 25.04.2026).

2. І. Давидова, В. Токарева. Цифрова нерівність та право на доступ до інтернету. URL: https://yurvisnyk.in.ua/v6_2024/10.pdf. (дата звернення: 28.04.2026).

3. Шпарик О. Цифрова трансформація середньої освіти: спільні стратегічні вектори США та країн ЄС. *Український педагогічний журнал*. 2022. No 3. С. 34. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/732700/1/document.pdf>. (дата звернення: 28.04.2026).

4. Який вплив мають смартфони на освітній процес. URL: <https://eo.gov.ua/yakyy-vplyv-maiut-smartfony-na-osvitniy-protses/> 2026/05/05/(дата звернення: 30.04.2026).